

Всечеснішому настоятельству і возлюбленим питомцям духовної семінарії! Посівши митрополичий престіл, уважав я за свій перший і найважніший обов'язок звернути увагу на духовну семінарію, в котрій виховується наш клір.

Під час канонічного відвідання семінарії, в березні та квітні цього року, намагався я по можливості пізнати і думаю, що досить пізнав, потреби семінарії. Я пересвідчився про повну жертвості й любови працю, котру взяли на себе настоятелі. Тому при самому вступі мушу всесвітлішим отцям настоятелям висловити щиру подяку й повне признание за їх труди.

Однак відвіданне-візита було для мене певним доказом, що зовсім конечною є основна реформа семінарії. Потребу такої реформи узнав уже Львівський синод нашої провінції (Тит. VIII, гл. 2). Блаженної пам'яті кардиналови Сильвестрови (прим.: Сембратовичу) перешкодили тяжка недуга і смерть у сповненні того діла. Митрополит Юліян (прим.: Куїловський), хоч від першої хвили й зайнявся семінарією і цілим серцем бажав упровадити в житгє проєктовану синодом реформу, закоротко держав провід нашої церковної провінції, щоби міг був це діло здійснити.

Таким способом сталося, що синодальні рішення лишилися досі мертвою буквою. Мені, може, дасть Бог успішно довершити, за Божою благодаттю, це таке трудне і таке важливе діло для нашої Церкви і нашого народу.

Реформа семінарії полягає не лише на впровадженні нових правил, хоч і це потрібно, але передовсім на впровадженні нової ліпшої організації і на введенні нового духа. На мені в першій ряді лежить цей обов'язок. Але ректор семінарії і всі інші настоятелі покликані до співуділу в цій праці. Закликаючи до неї, хочу цього року звернути Вашу увагу, всечесні отці, лиш на декотрі сторони виховання нашої молоді і видати наразі не многи лиш зарядження, котрі уважаю безумовно конечноми.

Ціль семінарії така

Про питомців, котрих приймаємо до семінарії, мусимо впротяг чотирьох літ пересвідчитися, що вони можуть бути правдивими, ревними і спосібними священиками.

Пам'ятаючи слова св[ятого] Апостола Павла: «Руки скоро не возлсїгай ні на когоже» (І. Тим. 5, 22), - мусимо перед рукоположеннєм бути певними, оскільки це лиш можливо, що неопресвітер здає собі справу з обов'язків стану, в який вступає. Мусимо мати певну основну надію, що питомець в цілім житті буде добрим священиком. Щоби дійти до тої певности, мусимо через чотири роки дивитися на поступованне кожного питомця і жадати від нього того, чого в більшій мірі Церква і нарід від священиків домагається.

Передовсім наші питомці від першої хвили мусять добре розуміти, що вони в семінарії не на те є, щоби брати, але щоби давати. Харч і одяг не даром від нас дістають, але лиш остільки, оскільки совісною працею зберігають засоби науки і побожносте, котрими колись зможуть зятягнений борг сплодити народови. Вони не мають ніякого права на удержаннє. Удержаннєм зятягають борг зглядом Церкви і народу. Наука і побожність, здобута їх працею, буде належати не їм, але Церкві й народу. Питомець, котрий не здавав би собі ясно справи з того свого положення, в котрому лишився б лише один атом з того поняття, що мають його утримувати, котрий привик би до їдженнє хліба даром, - цей потім як священик так само зміг би думати, що повірений йому народ є для нього на те, щоб його кормити і на нього робити. Такий умів би доїти вівці та стригти, та не умів би їх пасти. Пам'ятав би лише про свої права, а не про свої обов'язки. Був би конечно священиком, жадібним на гріш, а такий майже неможливо, щоб не став підлим наемником, - не може бути священиком, а буде ремісником.

Всечесні отці ліпше від мене знають, як виглядає село і яким бідним є народ, котрий має такого священика за душпастиря. Приступити до себе людям не дає. З людьми обходиться, як з худобою, бо справді в глибині серця уважає їх за худобу. В основних поняттях, на котрих лежить ціле душпастирюваннє, так віддалений від ідеалу християнського священика, що й нарід не може в нім видіти отця, і він не може ж одної функції душпастирської сповнити по- християнськи.

Чи могли би ми не боятися виховувати в семінарії такого чоловіка, котрий міг би стати таким священиком? А таким священиком, певно, став би кожний, хто привик би до їдженнє без праці.

Утриманнє життя є нормально в такій рівновазі з працею, і то з Божого і природного права і з фактичного положення більшої частини людей, що де лиш та рівновага не утримана, там мусить ширитися деморалізація. Морально не впливає на чоловіка дістати утриманнє без праці. Проте не є проти якоїсь небезпеки для питомців давати їм ціле утриманнє. Треба ту небезпеку рівноважити працею, котру на них накладається.

З тої самої причини не можна терпіти в семінарії гру в карти на гроші. Інтерес цілої такої гри лежить в надії зиску, а бажаннє зиску без праці є чимсь неморальним. Такого зиску можуть бажати лиш жебраки, іцо самі не можуть втриматися.

Не знаходжу в людськості бажаннє зиску без праці, лиш в тих трьох категоріях людей: жебраків, ошустів і картярів. У них всіх один і той самий елемент, один і той самий тип зиску. Може бути гра в карти невинною забавою, але тоді обоятно, чи грається в гроші, чи в оріхи. Коли при гри, хоч би і низькій, виробляється любов до грейцара

незаробленого, захланність на зиск без праці, гра стає небезпечною, хоч би гралося і в круглі. У питомця це буде зародком правдивого зла і майже певним знаком непокликання. Не є спосібним матеріалом на священника той, що хоче грошей без праці.

Всечесний ректорат подбає для питомців про такі гри, щоби питомці могли невинно забавлятися, і з цілою усильністю буде старатися викоринити карти.

Проте мусимо домагатися від усіх питомців такої праці, до якої були би змушені, якби без неї не мали кусника хліба.

Більша часть тих товаришів, котрих приймаємо до семінарії, мусить звичайно на світських факультетах тяжко заробити собі на життє, щоби у вільних хвилинах, у хвилинах відпочинку і розривки, здобувати собі науку, а з часом - становище. Чи ж не замало домагатися від питомців такої праці, котрою могли би собі заробити на життє? Така праця стане за ті лекції, котрими убогий студент утримується А що стане у питомця за університетську науку тамтого студента?

Даючи питомцям харч і утриманнє, не можемо не домагатися від нього посильної чотирирічної праці. Не можемо приймати на другий рік питомця до семінарії, якого ми пізнали на першій році як лінюха.

Утриманнє, котре даємо питомцям, мусить рішуче враховувати всі потреби доброї гігієни, але завсіди бути скромним. Най наші питомці звикають до порядку в спальнях, на коридорах і в рефектарі. Много треба в тім напрямі поправити. Конечно треба домагатися від дозорця дому і від сторожів найменше подвійної дбалости про порядок. Один з префектів, котрого отець ректор назначив прокуратором, най має надзир над всіма домашніми порядками. А самим питомцям при кожній нагоді, а передовсім в ескортах і конференціях, на котрих стоїть майже ціле вихованнє, треба звертати безупинну увагу на їх обов'язок дбати про спільне добро цілого загалу. Най же раз прецінь порозуміють, що про так званий фундуш мусять так само дбати, як про власне добро, так само, як колись під присягою будуть зобов'язані дбати про ерекціональне добро бенефіцій, котрими будуть наділені.

Як довго тої дбалости не буде між питомцями, так довго буде неможливий порядок в семінарії. Кожне ухиленнє в тім напрямі, хоч би й лише таке, як плюваннє на землю, треба аж до зануди витикати. При помочі питомців і більшій дбалості одного із префектів, дозорця, ми повинні дійти до такого ладу в спальнях, музеях і на коридорах, щоби час перебування питомців у семінарії був їм милим.

Невигоди, однак, і можливі умертвлення, як не менше і скромність харчу, питомці мусять радо приймати, а ми мусимо вважати кожную надмірну претенсію за правдиве ухиленнє.

Питомці мусять розуміти, що ж священники не будуть мати жадних великопанських претенсій.

Священик, котрий більше видавав би, ніж може, і хотів жита з боргами, був би майже

змушений мимоволі бути тягарем для народу з безмірною шкодою в душпастирській праці.

Бувають питомці, які мають якусь смішну і якусь дурну схильність до якогось роду збитків, до чогось, що подібне до тої суспільно-економічної зарази, котру називають життєм понад стан. Такі люди будуть легкодушно робити борги і за що-небудь продадуть реверс на реверенду або плащ, за ніщо будуть уважати програти в карти кілька гульдєнів, котрих не мають і на котрі не потраплять собі заробити. Вийдуть з семінарії з боргами, втричі більшими від тих, до котрих справді були змушені. Тоді будуть розглядатися за більшим посагом і з святої річи, якою є подружже, готові робити мерзенний торг, наражаючи тим легкодушним поступованнем не лише свою душпастирську працю, а й власне щастє і долю тієї нещасливої особи, котра дістала би такого мужа.

Таких легкодушних мусимо або відразу переломити, або в якнайкоротшому часі позбутися.

Най питомці знають, що мені вистачить самого факту легкодушно зятягнених боргів або подружжя, про котре можна би судити, що воно заключене задля гроша, щоби їх не допустити до ординації, хоч би й мали найкращі здібності й найкращі успіхи в науці.

У кваліфікаціях, про котрі прошу отця ректора і всіх настоятелів, хай зволять звернути особливу увагу на спосіб життя питомців. Тип легкодушного питомця, що хоче в житті лиш бавитися і поважно не думає про працю, мусить цілком зникнути з-поміж питомців. Мусимо всі разом ужити якнайенергійніших засобів, щоби всіх питомців змусити до зовсім поважної праці. Коли такої праці домагається від нас, священників, і Церква, і народ, коли від тої усильности у праці залежить ціла наша будучність, мусимо вже в семінарії до тої праці вправляти питомців і від загальної суми тої праці робити залежну кваліфікацію питомця, котра лишиться міродайною і в його душпастирській праці, хоч би й мав тим способом відпасти навіть великий процент кандидатів. Лінюхів і дармоїдів ніколи не будемо жалувати.

Праці, однак, самої не вистачає. Мусимо знати, що критерієм праці питомців є не що інше, як тільки віра і побожність.

Не буде ще добрим священником чоловік, що ревно працює, якщо праця його не буде звернена цілком до цілі священства, не буде переповнена ревністю про спасінне душ.

Ціла праця священства стоїть на тій ревності. Чоловік, що дивиться з вірою на діло спасіння людей і з любови хоче над тим ділом працювати, цей буде добрим священником, хоч би мав і менші здібності. Легко інтуїцією порозуміє потреби людей, трафить до їх сердець, у сповідях зможе успішно людей від злого стерегти і знайде дорогу до ясного і популярного викладу правди віри. Без тої ревности спасіння душ священник не сповнить своєї задачі, хоч би навіть для земських мотивів працював ревно над людьми.

В наших часах треба, щоби духовенство рішуче працювало над народом і розуміло його

потреби і з дочасної сторони життя. Проте треба питомців у семінарії приготувати і до тої праці.

Але чим більше обставини і дух часу накладають нам цю працю, сказати б, матеріяльну, тим більше мусимо високо держати прапор віри, тим ясніше мати на оці єдину ціль людського життя і цілої нашої праці - спасінне своєї душі і душ інших. В праці, в якій яка-небудь інша ціль або який-небудь інший мотив тої найвищої цілі тому найвищому мотивови не буде відданий, легко затратить священник міру християнської любови. І праця його може обернутися не на хосен людям, а на їх шкоду.

Треба нам про те лише побожних питомців. До тої побожносте треба їх вправляти і тої побожносте від них домагатися. Питомця, котрий відтягається від Богослужіння, переходячи коло святих дарів, робить поклін без пошани, в каплиці молиться без побожносте і цілим своїм вихованнем показує наскрізь світський дух, треба зачислити до людей, не покликаних до семінарії, і завчасу його поправити або не прийняти на вищий рік.

Так, після праці з побожносте, котру знайдемо в питомцях, треба буде судити про їх покликанне. Людей, котрі не мали би правдивого покликання до свягценичого стану, не можемо тримати в семінарії. Маємо, дякувати Богу, достатній вибір; можемо лише добрих тримати в семінарії, навіть лише найліпших, і то з огляду не лише науки, а й свягценичого духа. Без милосердя треба з семінарії якнайскорше видалити питомців, котрі мали би стати недобрими священниками. Милосердем радше втім ділі буде остерегти вірних від тої зарази, якою є злий священник, а молодого чоловіка відвернути від того нещастя, яким є чин священника без свягценичого духа.

Треба нам, всечесні отці, ще на першому році збуватися недостойних людей, але як випаде, то і на четвертому.

Щоби достойних відрізнити від недостойних, треба встановити випадки, в котрих питомець має дістати ексклюзію.

Видаленне питомця з семінарії мусимо уважати за правосильний вчинок, що його уважаємо недостойним. Видаленого не можемо наново прийняти у семінарію жадним способом і під ніяким услів'єм. Таке прийнятге було би ослабленнем поваги свого рішення і протаріччем. Цим письмом устанавляю випадки, в котрих "ipso facto" має наступити ексклюзія (видаленне), і інші, по котрих про ексклюзію рішає конференція настоятелів.

Случаями ексклюзії "ipso facto" будуть:

- 1) нічний вихід без дозволу;
- 2) злобне зневаженне настоятеля, а також і товариша;
- 3) настирний спротив приказови настоятеля;

Про ексклюзію рішає конференція настоятелів в таких випадках:

- 1) виходу без позволення в день. За такий вважається і неприсутність на викладах, і спізнений поворот з відпустки або ліценції;
- 2) колений непослух або неушанованне настоятелів;
- 3) як не здасть іспиту в своїм часі, коли причиною того було лінивство.

Розуміється, само собою, що конференція настоятелів може рішити ексклюзію і в інших, менших проступках. Іменно, зробить це щодо питомця, котрого класифікація буде недобра, бо і мала провина, додана до ноти, приміром], лінивства, пустоти або непослуху, мусить більше заважити, як тяжча провина у питомця, котрому досі ніхто нічого не закинув. Так само провина, повторена за другим разом, мусить більше заважити, як за першим. Рішення конференції не потребує потвердження Ординаріату тоді, коли запало одноголосне. В противному випадку рішення потверджує Львівський ординаріат або, в разі сумніву, відступає справу до рішення Перемиського або Станіславівському ординаріатам.

Очевидно, крім наведених випадків, є і такі, по котрих не то ексклюзія, а еекція (викиненне), не виключенне, але викиненне, безпосередньо " ipso facto" (самим фактом) мусить наступити. Такими випадками є, приміром, всяка неморальність, пияцтво або якого-небудь роду ошуканство.

Всечесніший о. ректор мусить мати осібну книжку, в котру настоятелі вписували би якнайточніше кожний важніший проступок кожного питомця. Та книжка буде служити як підстава кваліфікації питомця, так щоби по четвертім році передати єпископови найточніший образ поведінки питомця в часі перебування в семінарії. Кожному настоятелеви вільно буде свій осуд про питомця вписати в ту книгу. Більшу поодинокую провину впише о. ректор у кваліфікацію за кожним разом. А меншу впишеться лише на конференції - тоді, коли питомець по двократнім напімненні провиниться третій раз.

Коли настоятелі спостережуть, що якийсь питомець не сповняє добре своїх обов'язків, не береться до науки, відтягається від Богослужень, визвуть його до себе і в чотири очі напімнуть, промовляючи і до розуму, і до серця. Як таке подвійне упімненне не поможе, ректорат визве питомця перед конференцію настоятелів і уділить питомцеві канонічну пересторогу, котру впише в кваліфікаційну книжку. З кінцем семестру конференція застановиться над питанням, чи наступила поправа, і відповідь на це питання запише в книжку.

Нота: «відтягається від Богослуження». Або: «не працює». Таким способом нота, вписана в книжку іменем конференції, буде рішати про добрий або недобрий стан кваліфікації питомця. Недобру ноту першого семестру може зняти лише одноголосне рішення конференції: «цілком поправився».

Зла кваліфікація з другого семестру буде мати значенне неприйняття на другий рік. В

такім випадку прийняття застерігається Ординаріатови.

II

До справи реформи семінарії і Ви, возлюблені питомці, мусите причинитися. Те діло великою мірою і в Ваших руках. Тому не дивуйтеся, що, говорячи про реформу семінарії, звертаюся не лише до настоятелів наших, але і до Вас.

Поміч, котру Ви в тім ділі можете і повинні дати, така.

Передовсім прийміть з довір'єм і старайтеся виконати ті розпорядження. Будьте пересвідчені, що лиш Ваше добро і добро цілого народу є їх ціллю. Не беріть їх як діти, котрі бавляться життем і у всім шукають хвилевої приємности, але ж мужі, котрі здають собі справу зі своїх обов'язків і уміють бути вищими над теперішню хвилю.

Є між Вами много добрих елементів і знаменитий матеріал на ревних і добрих священиків. Є і много ідеалів, і щирий, і теплий патріотизм, так що, звертаючись до Вас, могу звертатися як до громадян, що розуміють і дбають про добро народу і Церкви.

Але є між Вами много зла. Є дурні, дитинні традиції, про котрі багато з Вас дбає, є много легкодушности, байдужости і лінивства, а що найгірше - провід між Вами мають не раз такі товариші, котрим провід ніяким способом не належиться.

Поважні, супокійні і працьовиті люди стоять часом осторонь від життя в семінарії, хоч вони одні є властивим ядром і осередком цілої Вашої праці і цілого властивого Вам життя і руху. Противно, люди, ще чужі поважній богословській праці і духовному життю, котрі, проте, є лише початкуючими новиками в семінарії, накидають іншим, проти їх волі, провід крику і дитинного штубацтва і цілій установі в очах багатьох надають ціху неотесаности і легкодушносте з великим встидом дня Вас і для мене.

Відібрати провід непокликаним, лишити їм в семінарії місце, котре їм належиться - як яке для них ще знайдеться відповідно до їх доброї волі поправи, - це мій, настоятелів, обов'язок, але і Ваша задача.

Мусить бути поміж Ваші солідарність, але лише в добрім. Колежанство, котре лише попирає зло, не є духом семінарії і може знайтися хіба між штубаками, що привикли до солідарносте в авантурах.

Не йде про страйки, бо з ними дамо собі дуже легко раду, викидаючи при тій нагоді всіх тих, котрі не будуть мати цілком доброї кваліфікації. Але йде про загальний дух в семінарії, котрий мусить бути духом праці, побожности, передовсім духом священичим.

Є щось в таких установах, як Ваша, що треба назвати духом установ. Випадкова загальна опінія, неначе опінія бажань, стремлінь, успосіблень, загальний суд про науку і побожність, пересічна совісність у сповнюванні обов'язків, пересічна усильність в науковій праці - це буде менше-більше те, на чім полягає дух установи. Загально правдиві

погляди на працю і обов'язки священика, на задачу Церкви, загальна поміж питомцями охота до тої праці, всильна воля і праця в набуванні того, що до тої праці потрібно, - це дух доброї духовної семінарії.

Цей загальний дух установи причинюється більше, як цілий провід, який дають настоятелі до перероблення гімназійного студента на священика

Молодий чоловік, що скінчив гімназійну науку, ж знайдеться в поважній атмосфері праці житія, переймається нею без труду і з невеликим напруженням, мимоволі стає таким, якими є ті, що його оточують, його ідеали ростуть і розвиваються і досягають в ідеал Христового священства. Привички студента у великій часті лишаються за дверми, а в часті зникають під впливом одної уваги старшого товариша, а в часті, висміяні всіма, не мають навіть відваги показатися і в недовзі бувають заступлені добрими звичаями, загальноприйнятими в семінарії.

Старші товариші бувають, тим способом, першими наставниками початкуючих питомців. Вплив старшого, що на своїм році надає тон і держить провід, може бути для питомця з першого року рішачим на добру або недобру сторону.

Проте нехай Вам не буде дивним, що про той дух заведення дбаємо передовсім іншим і що так настоятелі, як і я, готові все зробити, що потрібно, до зміни того духа на ліпше. В тій праці ніяким способом не можемо уважати на який-небудь особистий вигляд. Такий вигляд мусить все уступити перед вищим поглядом на загальне добро.

Вам самим залежить на тому, і нема для жадного з Вас такого особистого погляду, котрий міг би навіть у Ваших поняттях рівнятися тому, що є добром семінарії. Загальне добро є в повнім значенні того слова єдиним добром кожного з Вас зосібна.

Загальне добро так семінарії, як і цілої Церкви і цілого народу, лежить в тім, щоби лиш добрі священики виходили з семінарії, але від того самого залежить і Ваша доля на цім і на тім світі. Зрозумійте, що нема на світі гіршого нещастя, як бути злим священиком. Бути паразитом і п'явкою, котра ссе найліпшу кров рідного народу, зненавидженим від людей і від Бога, обмерзлим для співбратії, ворогом загального добра. Чути над собою власть, котрої святим обов'язком - всіма можливими способами зробити злого священика нешкідливим, - це прецінь положення, в котре входить легкодушно - річ страшна.

Проте Вашим власним добром є виробитися на добрих священиків або, поки час, виступити з семінарії.

Най, проте, кожний з Вас візьметься до посильної праці над самим собою, і нехай нам, настоятелям, помагає в тій праці в доброму впливі на інших.

Як довго кожний сам себе не побідив і міг би шкідливо на інших впливати, най від всякого впливу на інших усунеться. Най зрозуміє, що є хворий на заразливу хворобу, котра може уділитися іншим. Нехай не чекає, поки ми, настоятелі, не зломимо його злого впливу.

Не може в наших очах його надія поправи рівноважити шкоди, котру наносить на товаришів, псуючи їм і нам цілу нашу працю.

Противно, питомці, що дбають про добро семінарії і працюють над собою, нехай і над іншими працюють. Най передовсім стережуть молодих від злого товариства, най втягають їх в роботу і в духа добрих питомців.

Ви ж, молодші питомці, що скінчили перший рік, і Ви, що цього року на перший рік будете прийняті, стережіться самі тих, котрі могли би Вас зіпсувати. Питомець, що не працює поважно, відтягається від Богослужень, легкодушний в поступованні, любить карти, борги і вино, той не має у Ваших очах ніякої поваги, хоч би й мав її в очах інших. Ви, хоч молодші віком, то будьте старші від нього розумом і працею.

Не дайте себе звести бесідами подібним до нього. Станьте відразу на становиську правдивих громадян і мужчин, правдивих питомців, будучих священників. Бесіди і поступовання таких легкодухів уважайте за поступовання і бесіду недорослих.

Працюйте від першого дня вступу до семінарії так, як коли би чекав Вас іспит за тиждень. Користайте з повторення отців професорів, старайтеся в якнайкоротшім часі увійти в аркан богословських наук. Най Вашим ідеалом буде від першої хвили стати добрим богословом і ревним, святим священником.

На студії декотрих предметів філософічного факультету буде Вам всім дозволяти ректорат, однак під тим услів'єм, що . ті студії будете цілком поважно брати і з кожного предмету здавати кольоквії на кожному семестрі.

Хто був би слабим богословом, тому відмовиться дозвіл записуватися на інші виклади.

Ми не противні тому, щоби питомці, по скінченні богословії, записувалися на філософію і, евентуально, ставали гімназіяльними професорами. Однак такому, більше як кожному іншому, треба бути передовсім добрим богословом.

Переїнятий ревністю священника і знаючи духа і науку Церкви Христової, міг би не один з Вас в такому положенні причинитися до доброго виховання нашої молоді. Не знаючи, однак, духа і науки Церкви, міг би, однак, вільнодумним словом більше пошкодити, чим кожний світський чоловік, що, не знаючи катехизму, видає дурні суди про Церкву і її праці.

Однак застерігаю собі те позволенне і, приймаючи до семінарії так на перший рік, як і на наступні, вважаю за "conditio sine qua поп " (умови, без котрої не можна) дану обітницю кожним питомцем, що в данім часі стане до ординації а зробить студії філософічного факультету залежним від дозволу свого ординарія.

Хто би з Вас не мав наміру по скінчених студіях бути священником, той мав би обов'язок у совісті при першій нагоді сказати ректорови, особисто мені. Не сповняючи цього обов'язку, він ошукував би нас. Хто з Вас мав би намір перейти по богословії, з

дозволенем Ординаріату, на філософський факультет і як священник став би професором, мусив би в часі перебування в семінарії щонайменше два рази тільки учитися богослов'ї, що інших предметів, і приготуватися до іспиту "ex universa theologia" (з цілоти богослов'ї) перед комісією, назначеною Ординаріатом.

Є між Вами мале число людей, котрі легкодушним своїм поступованнем звернули на себе очі настоятелів і стягнули на себе закид браку покликання. Думаю, що з цілого мого цього письма зрозуміють альтернативу, в котрій знаходяться: або так змінити ціле своє поступованне, щоби цілковито затерти і сліди якоїсь недоброї кваліфікації, або добровільно виступити з семінарії.

Всіх Вас перестерігаю перед грою в карти за гроші, а передовсім перед боргами. Обидві ці речі беру як симптом успосіблення питомця так само, як брак пильности в праці і відтяганне від Богослужень.

Щодо боргів, буду шукати дороги до перестороги Вас від того економічного нещастя, котре може бути поважною небезпекою на ціле житте і з багатьох поглядів. Легкодушне робленне боргів, як не менше продаванне реверсів на убранне, уважаю за знак не лише недоброго успосіблення (характеру), але і за правдиву провину. В час свого перебування в семінарії питомець повинен бути вдоволений убраннем, яке йому дають, і лиш в послідній конечності зтягати борг на убранне.

На цей рік ще не заказую питомцям справляти собі щось поза убраннем, даним йому ректоратом, бо не здаю собі достатньо справи з можливісте точного виконання такого розпорядження. Однак доручаю всечесному настоятельству входити в кожний поодинокий випадок. Треба нам розуміти, що буває причиною поступовання питомців у цій справі. Треба нам старатися про те, щоби кравці й шевці семінарії совісно робили свою роботу і щоби питомцям вистачало того, що їм дається. Розрізняючи таким способом випадки конечности від непотрібної елегантії або легкодушности, зможемо тим успішніше ту останню з-поміж питомців викорінити.

Щодо боргів, наразі мусимо обмежитися усуненнем тих, що непотрібні. Настоятелі будуть і на цю справу життя питомців звертати свою увагу, записуючи по можливості легкодушно зтягнені борги в кваліфікацію питомців. Не запишуть часто звертати увагу питомцям на їх домашню економію і господарку грішми. В тій справі можуть звертатися до почуття патріотизму і суспільних обов'язків питомців. Бо ж патріотизм в першій ряді полягає на ощадності й праці.

Є ще між Вами одне зло - партійна нетерпимість. Маючи колись ціле житте і всі труди посвятити для одної і тої самої цілі, маючи всі спільними силами працювати упродовж усьої'o життя над спасеннем людей і над розширеннем царства Божого на землі, Ви, милі браття, повинні вже тепер почуватися до тої солідарности, котра є найбільшою силою Церкви.

Поминаючи вже загальнолюдський погляд, котрий велить кожному розумному чоловікови пошану чужого пересвідчення, духовний стан, до котрого Ви покликані,

повинен Вас застерегти від усякої крайносте і всякої нетерпимосте, котра буде завжди відштовхувати людей від священика і не може не бути великою перешкодою в праці, котрої ціль - єднати людей Богови і Його справі.

Наша задача, мої дорогі браття, - бути посередниками між людьми і Богом. Кожна нитка, котра в'яже або може в'язати нас з людьми, є для них силою, котра повинна провадити їх до Бога, а для нас - засобом і знарядцем нашої праці. Проте ми повинні старанно уникати всього, що може статися непорозумінням і браком лучности, і старатися лише про те, що нас лучить з людьми і що нам може допомогти до притягнення їх до Бога.

Навіть людей, що в найкращих принципах віри чужі нам, не можемо зражувати. Мусимо вишукувати всі стичні пункти, зв'язувати всі нитки, котрі можуть лучити їх з нами, а посередньо - з Церквою і з Христом, для котрого живемо і працюємо.

Коли найкращі принципи християнства, хоч би як ділили нас з кимсь, проте не можуть бути причиною роздору. Не повинні нею стати й інші принципи, хоч би як дороїбули вони нашому серцю. Оскільки більше треба нам стерегтися всякого непорозуміння і всякого роздору поміж нами, священиками, котрих єдність і солідарність потрібна для справи, котрій ми посвятили житте.

Як не привикнете замолоду толерувати чужі пересвідчення, то колись як священики знайдетеся не раз в положенні, впрост неможливім для душпастиря. Таке положенне було би, наприклад, якби хто з вірчих, Вам поручених, уважав котрого з Вас за політичного противника. Там, де вірні діляться на партії, душпастир не може ставати з одними в боротьбі проти других. Так поступаючи, ставляв би між собою і частиною свого стада мур, котрий ділив би його від людей, з якими для вищих міркувань мусив би конче бути зв'язаним.

Різність пересвідчень в многих справах лишиться все поміж Вами, але не повинно бути між Вами ярких контрастів, а тим більше - партійности. Авжеж, ніяким способом не може бути тої дурної нетерпимосте, котра є тільки поміж нами, русинами, і котра починається відразу від обкидування противника болотом.

У нас так буває, що майже нема знатнішого русина, котрому хтось би з русинів публічно не закидав би зради і нечестя. Вичерпавши цілий засіб пітетів погорди на противників, для самого факту різниці пересвідчень, не маємо вже скалі для оцінки того, що є правдивою діяльністю чоловіка.

Називаючи політичного противника зрадником, нечесним чоловіком, для того самого, бо ним є, ми не мали би вже що іншого закинути, коли став би злодієм.

Для нас і священиків усі, хто не є проти нас, є з нами. Одинокими нашими противниками є противники нашого Пана і Спасителя Ісуса Христа, а і тих же лише любов'ю побороємо, щоби їх з'єднати Христови. А навіть і тих, що до нашого стада не належать, єднаємо любов'ю. Нехай вони пізнають в нас Христових слуг, отців-душпастирів, нехай приходять до нас з довір'єм, а ми їм певно не відмовимо ані вітцівської любови, ані праці.

Як довго Ви в семінарії, не час на політику. Будете мати її досить в життю. Тепер для Вас час праці над богословієм і над собою самими. Майте свої пересвідчення, але шануйте чужі. Не піднесіть того, що Вас ділить, а лучіться в тім, в чім Ви повинні бути солідарними.

Будьте патріотами цілим серцем, але не забувайте, що добрим патріотом є лиш той священик, що сповняє всі свої обов'язки. Священик, що добре проповідує, дітей учить катехизму, сповняє всі душпастирські обов'язки, є ліпшим патріотом, як той, що занедбує душпастирські обов'язки, хоч би як красно в іншому напрямі працював.

Мусите добре знати наш нарід і його мову, дбати про кожне його добро, любити його цілим серцем і всіма способами приготовлюватися до праці над ним.

Учіться щиро і агрономії, щоби тим способом і собі, і народови бути помічними. В якому-небудь напрямі і чого-небудь хосенного для людей можете навчитися - учіться і тим способом збирайте і приготовляйте знаряддя для нашої будучої праці, - але не тратьте з ока ані на хвилину єдину найвищу ціль праці священика - спасінне людських душ.

Жадній іншій цілі священик не може служити. Та ціль зависока і засвята, щоби могла служити якій-небудь іншій, хоч як благородній. Так само, як знарядде нашої віри, проповідальниця, сповідальниця, Святі ці Тайни є засвяті, щоби могли служити якій-небудь іншій справі, крім Божої хвали і добра душ. Кожна праця і кожна ціль, кожна думка мусить в нашому житті служити лише Христови.

Священикови, котрий шукав би в праці чого іншого, крім Христа, праця не поведеться, у властивих його рухах поломиться і принесе йому і народови шкоду.

III

Домагаючися від питомців сильної наукової праці і бажаючи, щоб вони виробилися на правдивих Христових священиків, а заразом потребуючи їх близько пізнати, щоб розрізнити достойних від недостойних, настоятелі мусять рішуче більше зайнятися питомцями.

Мудрим і спасительним рішенням, від котрого не можемо відступити хоч наразі не дасться ще вповні здійснити синодальних постанов, - «щоби ректор семінарії не приймав жадних інших обов'язків, чи то церковних, чи світських, щоби повністю був відданий управі семінарії і жадним іншим заняттям не розірваний» (Tuni. VIII. ПІЛ. 4), а дальше - що інші настоятелі жадним іншим заняттям не можуть віддаватися (turn. VIII. IIIJI. 5).

Того домагається не лише Синод, але це впливає з природи речі і видається рішуче кінечним для добра цілого закладу.

Хоч наразі не можемо того синодального рішення впровадити в життє, мусимо, однак, все зробити, що лиш дасться, щоби до того ідеалу якнайбільше зблизитися.

Високопреподобного отця ректора наразі увільняємо від усіх рефератів і від обов'язку присутності на консисторських сесіях. Це, вправді, при великій праці, якою є обтяжені всі консисторські реферати, є великою жертвою з нашої сторони, однак конечною з погляду на потребу увільнення отця ректора від надміру праці.

Між високопреподобними отцями місторекторами так розділюємо працю, що одному поручаємо виключний нагляд над студіями вдома. Другому - виключний нагляд дисципліни.

До місторектора студій належать щоденні репетиції префектів піддавати спосіб повторювання шкільних предметів з питомцями.

Мала пенсія, призначена префектам, була досі причиною, котра їх майже змушувала шукати заняття поза семінарією. Митрополит був змушений толерувати такий ненормальний і шкідливий для виховання питомців стан.

У пересвідченні, що не буде ладу в семінарії, як довго отці префекти не будуть займатися питомцями найменше два рази більше, як досі, дозволяємо вправді ще на один рік (1901/1902) на продовженне того ненормального стану і отцям префектам, котрі поза семестром мають якісь уряди, уділяємо на цей рік диспензи від синодального права, котре їм це заказує. Однак уже в цьому році мусимо домагатися від них значно інтенсивнішої праці. Хто з отців префектів зможе відповісти всім обов'язкам префекта і виконати дослівно це наше розпорядженне, а рівночасно зможе віддаватися поза семінарією іншим заняттям так, щоб вони в нічмі не були йому перешкодою в праці над питомцями, тому і в будучім шкільнім році продовжимо потрібну диспензу на той уряд. Якби хто, однак, з отців префектів не зміг виконати такої подвійної праці, той мав би в будучім році до вибору між одним і другим урядом.

В такій евентуальності ми готові доповнити пенсію префектів з наших власних доходів аж до часу підвищення пенсії правительством, а зглядно - до нашої смерти.

Проте наразі домагаємося від отців префектів, щоби:

1. разом з питомцями засідали до обіду і до вечері;
2. два рази в тиждень провадили питомців свого року на прохід, не уділяючи, однак, питомцям ліцензій в часі проходу відділятися від інших. (Така ліцензія застережена місторекторови дисципліни про що інше);
3. через цілий рік найменше дві години денно посвячували повторенню шкільних предметів, будь то зі всіма разом, будь то з поодинокими;
4. відпроваджували питомців на університет і додому.

Репетиції шкільних предметів повинні на тім полягати, щоби питомцям піддавати, їх учити

і від них домагатися зібраних шкільних предметів і зредукованих в формі синопсій, або так званих репетицій.

Найголовніші зариси кожного предмету - те, що коленому священикови треба пам'ятати в цілому життю, що чоловікови, котрий добре скінчив богословські студії, лишається ще в пам'яті по літах предметом тих репетицій.

Не є конче потрібним триматися в них шкільного підручника або викладу, а тим менше - порядку викладу. Не без великого хісна для питомців було би так приготованими вже іти на виклади. Такі репетиції не заступлять ані університетського викладу, ані приватної праці питомця, але допоможуть краще працювати і користати з викладів. Дадуть їм загальні рами богословського знання, коло котрого дальша наука буде групуватися.

Богослов безупинно вертає до тих головних тез, принципів і текстів богословії. Проте легко буде кожному з отців префектів ті принципи і тексти подавати і тлумачити. Помочою в цій праці будуть богословські репетитори.

Отці префекти не перестануть звертати увагу питомців на практичну, катехитичну, душпастирську сторону тих тез і принципів. Тим способом будуть учити питомців реторики, домагаючися від кожного питомця вже на першій році оброблення двох катехитичних проповідей. Ліпші проповіді будуть виголошені в семінарійній каплиці щонеділі по дві після усталеного порядку високопреподобним отцем ректором.

Крім того, один з отців префектів буде прокуратором дому. Як безпосередній настоятель, дозорець дому і сторож буде займатися всіми порядками у спальнях, музеях, на коридорах, буде пильнувати, щоби підлогу частіше і старанніше замітали і щонайменше два рази до року мили. Коцики і матраци щонайменше що два місяці тріпали. Його урядом буде роздавати питомцям коци і постіль (ніяким способом не можна лишати цієї функції дозорцеви дому), давати питомцям приписане білля найдальше в місяць по їх прийняттю, годити кравця після найліпшої оферти, розділяючи роботу так, щоби найменше двох кравців було допущено до виконання замовлень. Питомцям буде доволі лишено вибір одного з двох. Прокуратор буде сам відбирати роботу від кравця, жадаючи від нього потрібних поправок.

Другий префект буде бібліотекарем. Його обов'язком буде утримувати порядок означеним способом через ректорат.

Бібліотека буде отворена щонайменше три рази на тиждень так, щоби був легкий приступ для всіх питомців.

Третій префект буде настоятелем інфірмарії. Його обов'язком буде мати догляд над хворими і уважати, щоби в інфірмарії була завжди якнайбільша чистота і щоби хворим давати по можності найбільшу вигоду. Крім того, буде обов'язком префектів відправляти по черзі співаків, коли йдуть до церкви.

На похорони ніколи не буде пускатися співаків.

Щодо відпусток, наразі розпоряджуємо слідує:

Ректорат уділить кожному питомцеві у вільнім часі від викладів двотижневну відпустку раз на рік. Довша відпустка можлива лише з причини хвороби. Поза тою двотижневою відпусткою ректорат не буде уділювати жадних відпусток при жадних студіях з винятком одного - тяжкої хвороби або смерті батька або матері.

Спізненне з відпустки буде уважатися за тяжку провину, котрої при недобрій кваліфікації цілком вистачить до ексклюзії. Хто не міг би вернутися з відпустки, мусив би завчасу донести до ректорату про перешкоду, так щоби лист або телеграма були перед терміном в руках ректорату.

Мотиви спізнення будуть предметом канонічного доходження. Якби те розгляданне виказало, що мотиви були фальшиво подані, питомець був би видалений за обман влади.

На випадок якої-будь злої ноти в книзі кваліфікацій конференція настоятелів рішила би про покаранне питомця відмовою річної відпустки.

Тяжчою карою буде страта грошей, котрі роздається питомцям перед виїздом. В разі назначення тої кари через конференцію гроші лишаються [тим способом] в касі і будуть обернені на закуп нових книжок.

Третім ступенем кари буде залишенне питомця в семінарії на час вакацій.

Ліценції уділяє місторектор дисципліни. Однак ніколи не уділяє довше, як на дві години, і ніколи самому питомцеві, але завсіди з товаришем.

Ті питомці, що виходять з дому поудвох, мають триматися разом.

Якби питомець ішов вулицею сам, конференція мала би рішити, кому з двох товаришів дати ексклюзію. Ексклюзію дістав би той з двох, котрий мав би гіршу кваліфікацію. В разі недоброї кваліфікації обидвох обидва дістали б ексклюзію.

Ректорат семінарії буде відбувати конференції кожного тижня, провадити протокол і відпис протоколу з кожної конференції подавати митрополичому Ординаріатові.

Здаю собі справу, що домагаюся від отців префектів не малої жертви, однак я певний, що знайду в них добру волю застосуватися до тих заряджень і досить щирости, щоби я від них самих довідався про виконанне постанов. В тих постановах я звертав увагу на добро інституції, котрої загальне значенне для нашої Церкви занадто велике, щоби не мав перед ним уступити всякий особистий погляд.

Проте з замкненими очима на все, що може бути особистим поглядом або добром одиниці, мушу будь-що-будь знайти дорогу до впровадження в семінарії ладу, без котрого неможливе вихованне кліру.

Відгукуючися на канонічний послух, належний архіерейському урядови, котрий держимо з ласки Всевишнього, так розпоряджуємо, постановляємо і розказуємо. Накладаємо на совість всіх настоятелів і кожного зосібна обов'язок якнайточнішого виконання цих наших приказів і розпоряджень.

А всечесному отцеви ректорови особливішим способом доручаємо наглядати над виконанням всього, що тут постановлено, і щомісяця здавати нам на письмі якнайточнішу справу зі стану семінарії.

Пастирський лист писаний при Архикатедральнім храмі св[ятого] Юра в начало Індикта року Божого 1901.

+ Андрей ШЕПТИЦЬКИЙ,

Митрополит